

Ouderlijke Attributies en Disciplineren als reactie op Ongehoorzaam Gedrag van Peuters

Master's thesis

Utrecht University

Master's programme in Clinical Child, Family and Education Studies

Auteur:	A. De Regt
Studentnummer:	5896010
Begeleider:	J. C. T. Verhoeven
Tweede lezer:	L. Hallers-Haalboom
Datum:	05-06-2020
Aantal woorden ¹ :	3714

¹ Exclusief het aantal woorden in de bijlagen. Het aantal woorden in de bijlage bedraagt 394.

Voorwoord

Met trots presenteer ik mijn masterthesis ‘Ouderlijke attributies en disciplineren als reactie op ongehoorzaam gedrag van peuters’. Deze thesis is geschreven in het kader van het masterprogramma *Clinical Child, Family and Education Studies*, voor de opleiding Pedagogische Wetenschappen aan de Universiteit Utrecht. Van september 2019 tot en met mei 2020 ben ik bezig geweest met het schrijven van de thesis.

Samen met mijn thesisbegeleidster, Marjolein Verhoeven, heb ik de onderzoeksvraag voor deze thesis bedacht. Omdat deze vraag nooit eerder is onderzocht, stond ik voor een uitdaging. Echter houd ik van een uitdaging en gaf Marjolein mij het vertrouwen om deze uitdaging aan te gaan. Marjolein stond tijdens het schrijven altijd voor mij klaar. Ze is nauw betrokken geweest bij het proces, heeft constant meegedacht en heeft steeds mijn vragen beantwoord waardoor ik verder kon met mijn thesis.

Bij dezen wil ik Marjolein hartelijk bedanken voor de fijne samenwerking, begeleiding en ondersteuning tijdens dit traject. Tevens wil ik haar bedanken voor haar enthousiasme over het onderwerp, welke ze succesvol op mij heeft weten over te brengen. Tot slot wil ik haar bedanken voor haar vertrouwen in mij. Zonder haar had ik deze thesis nooit kunnen voltooien.

Abstract

The goal of this study was to investigate the extent to which the context of a parent-child conflict (parent-demand noncompliance situations; the child refuses a demand from the parent versus child-demand noncompliance situations; the parent refuses a demand from the child and the child doesn't accept this) leads to other dysfunctional parental attributions and disciplinary strategies. Sixty parents with a child between 24 and 48 months ($M = 34.53$, $SD = 6.36$) completed a computerized simulation with vignettes of parent-demand noncompliance episodes and child-demand noncompliance episodes. For every vignette, parents were asked to rate their attributions, both parent-causal as child-responsible, on a 6-point Likert scale. They also had to choose one of eight disciplinary strategies, which was most representative of their own reaction in this particular situation. Results indicate that both maternal attributions and disciplinary strategies are partly context-dependent. Firstly, in a child-demand situation, parents were more likely to have dysfunctional parent-causal attributions than in a parent-demand situation. Secondly, results indicate that in a parent-demand noncompliance situation, parents tend to use other disciplinary strategies than in a child-demand situation. Further research on this topic, with a larger sample size and a more heterogenic sample, is needed to verify the findings. Apart from several limitations, the study contributes to the research on parental attributions and disciplinary strategies, as it is one of the first to show that the context of a parent-child conflict plays a role in dysfunctional attributions and disciplinary strategies.

Keywords: dysfunctional attributions, noncompliance situations, disciplinary strategies

Samenvatting

Het doel van huidig onderzoek was om te kijken in hoeverre de context van een ouder-kind conflict (*parent-demand*; situaties waarin de ouder het kind een verzoek doet en het kind weigert versus *child-demand*; situaties waarin de ouder een verzoek vanuit het kind moet afwijzen en het kind weigert) zorgt voor andere disfunctionele attributies en disciplinaire strategieën. Zestig ouders met een kind tussen de 24 en 48 maanden ($M = 34.53$, $SD = 6.36$)

voerden een computertaak uit, met vignettes van *parent-demand* en *child-demand* ongehoorzaamheidssituaties. Per vignette werd aan ouders gevraagd hun attributies, zowel ouder-oorzakelijk als kinderverantwoordelijk, aan te geven op een zes-punts Likertschaal. Tevens kozen zij uit acht verschillende disciplinaire strategieën, de meest representatieve optie voor hun reactie in een dergelijke situatie. Ten eerste liet huidig onderzoek zien dat zowel ouderlijke attributies als disciplinaire strategieën deels context-afhankelijk zijn; in *child-demand* situaties waren ouders significant meer geneigd tot disfunctionele ouder-oorzakelijke attributies. Ten tweede blijkt uit de resultaten dat in een *parent-demand* situatie, ouders geneigd zijn tot andere disciplinaire strategieën. Vervolgonderzoek met een grotere en meer heterogene steekproef, is vereist om de bevindingen te verifiëren. Ondanks verschillende limitaties, draagt het onderzoek bij aan de kennis over ouderlijke attributies en disciplinaire strategieën. Het onderzoek heeft een bredere focus dan voorgaand onderzoek en is een van de eerste onderzoeken die laat zien dat de context van een ouder-kind conflict een rol speelt bij disfunctionele attributies en disciplineringsstrategieën.

Sleutelwoorden: disfunctionele attributies, ongehoorzaamheidssituaties, disciplinaire strategieën

Ouderlijke attributies en disciplineren als reactie op ongehoorzaam gedrag van peuters

De peutertijd is een belangrijke periode in de ontwikkeling van kinderen; peuters ontwikkelen een eigen wil en ontdekken onafhankelijkheid (Dix, Steward, Gershoff, & Day, 2007; Kwon, Han, Jeon, & Bingham, 2013). Deze ontwikkeling gaat gepaard met een toename in opstandig gedrag en ongehoorzaamheid (Smith, Calkins, Keane, Anastopoulos, & Shelton, 2004). Ongehoorzaamheid verwijst naar situaties waarin een kind actief of passief, maar doelbewust, niet het gedrag uitvoert wat is verzocht door een ouder of een ander autoriteitsfiguur (Kalb & Loeber, 2003). Hoewel ongehoorzaamheid wordt gerelateerd aan gedragsproblemen later in het leven, zoals agressie en emotie-regulatie problemen, maakt het deel uit van een gezonde ontwikkeling van kinderen (Dix et al., 2007). Of ongehoorzaam gedrag in de peutertijd zich ontwikkelt tot later probleemgedrag lijkt -deels- afhankelijk van de reactie van ouders op het gedrag van een kind in een (on)gehoorzaamheidssituatie, wat in huidig onderzoek disciplineren/disciplinaire respons/disciplinaire strategie wordt genoemd (Trentacosta et al., 2008). De disciplinaire strategie die kinderen zien van hun ouders in een conflictsituatie nemen zij over als strategie op het moment dat zij zelf een conflict moeten oplossen (Alink et al., 2009; Bandura & Walters, 1977). Samengevat lijkt de disciplinaire reactie van ouders in een ongehoorzaamheidssituatie van invloed op later probleemgedrag van kinderen. Om later probleemgedrag van kinderen te voorkomen is het dus belangrijk zicht te krijgen op de determinanten van deze disciplinaire reactie.

Er bestaan verschillende disciplinaire responses, waarbij in onderzoek het onderscheid wordt gemaakt tussen positieve disciplineren en negatieve disciplineren. Onder positieve disciplineren vallen gedragingen zoals; met het kind gesprek gaan over de consequenties van zijn/haar gedrag en uitleggen waarom het gedrag ongewenst is (Van Zeijl et al., 2006). Uit onderzoek blijkt dat positieve disciplineren de kans op gehoorzaamheid en pro-sociaal gedrag van kinderen vergroot (Dittman, Farruggia, Keown, & Sanders, 2016; Martinez & Forgatch, 2001). Negatieve disciplineren houdt in dat de ouder op een dwingende, vaak agressieve, manier probeert het gedrag van het kind te beïnvloeden/manipuleren (Kremer, Smith, & Lawrence, 2010; Van Zeijl et al., 2006). Negatieve disciplineren wordt in verschillende onderzoeken in verband gebracht met de instandhouding van ongehoorzaamheid en de ontwikkeling van probleemgedrag bij kinderen (Snyder, Cramer, A Frank, & Patterson, 2005; van den Akker, Deković, Prinzie, & Asscher, 2010).

Om later probleemgedrag te voorkomen is het belangrijk te weten waar disciplineren vandaan komt. De attributietheorie stelt dat hoe ouders op (ongehoorzaam) gedrag reageren, afhankelijk is van hoe zij de oorzaak van dit gedrag interpreteren; de attributies die bij ouders

OUDERLIJKE ATTRIBUTIES, DISCIPLINERING EN ONGEHOORZAAM GEDRAG VAN PEUTERS worden opgeroepen (Bornstein, Putnick, Suwalsky, 2018; Kelley, 1967). Attributies zijn disfunctioneel wanneer deze negatieve disciplineringsstrategieën oproepen (Slep & O'Leary, 1998; Snarr, Slep, & Grande, 2009; Snyder et al., 2005). Er is veel onderzoek gedaan naar de relatie tussen disfunctionele attributies en negatieve disciplineringsstrategieën, met name bij groepen waarbij sprake is van (risico op) kindermishandeling (Beckerman, van Berkel, Mesman, & Alink, 2018; Dopke & Milner, 2000; Leung & Slep, 2006; Trickett & Kuczynski, 1986). Uit deze studies blijkt dat ouders met disfunctionele kinderverantwoordelijke attributies geneigd zijn tot harde, negatieve disciplineringsstrategieën, waardoor zij een verhoogd risico hebben op kindermishandeling. Bij disfunctionele kinderverantwoordelijke attributies wordt het kind verantwoordelijk gehouden voor zijn/haar ongehoorzame gedrag (Snarr et al., 2009). Het gevoel dat het kind expres en doelbewust ouders treitert, roept bepaalde emoties van woede en boosheid op, wat maakt dat ouders geneigd zijn om disfunctionele, negatieve disciplineringsstrategieën toe te passen (Beckerman et al., 2018; Weiner, 1993). Snarr et al. (2009) stellen echter in hun onderzoek dat er nog een ander type disfunctionele attributies bestaat waardoor ouders geneigd zijn tot negatieve disciplineringsstrategieën, welke in de bestaande literatuur vaak wordt genegeerd. Zij stellen dat er ook disfunctionele ouder-oorzakelijke attributies opgeroepen kunnen worden, wat inhoudt dat de ouder de oorzaak van ongehoorzaam gedrag van hun kind toeschrijft aan zichzelf (Carpentier, Mullins, Wolfe-Christensen, & Chaney, 2008; Snarr et al., 2009). Door zichzelf als oorzaak te zien van het ongehoorzame gedrag van hun kind, kan het zelfvertrouwen van ouders afnemen en kunnen zij zich hulpeloos gaan voelen, waardoor ze eerder grijpen naar negatieve disciplineringsstrategieën (Snarr et al., 2009). Samengevat lijken er dus twee typen disfunctionele attributies samen te hangen met negatieve disciplineringsstrategieën; kinderverantwoordelijke attributies en ouder-oorzakelijke attributies.

Voorgaand onderzoek is doorgaans gebaseerd op metingen van globale attributies en disciplineringsstrategieën; de algemene neiging van een persoon om op een bepaalde manier te denken en/of te handelen (Dopke & Milner, 2000; Leung & Slep, 2006). Enkele onderzoekers stellen dat attributies en disciplinaire reacties ook context-afhankelijk zijn (Burgental, Johnston, New, & Silvester, 1998; Leung & Slep, 2006; Schultz, Leijten, Shaw, & Overbeek, 2019). Volgens het *Social Information Process Model* (SIP; Crick & Dodge, 1994) roepen specifieke situaties/stimuli bepaalde attributies en uiteindelijk gedrag op. Volgens Schultz et al. (2019) kan de algemene neiging van een ouder om bepaalde attributies te hebben en bepaalde disciplinaire responsen te laten zien (*trait*) verschillen van een bepaalde tijdelijke staat (*state*). Attributies en daarmee samenhangend opvoedgedrag lijken afhankelijk van de situatie. Dit

houdt in dat een ouder die over het algemeen geneigd is om weinig disfunctionele attributies te hebben, hierin afhankelijk van de situatie die voor handen is toch ook fluctuaties laat zien. Hierdoor maakt een ouder in bepaalde situaties ook sneller gebruik van negatieve disciplinaire strategieën.

Er is weinig onderzoek waarbij de focus is gelegd op context-afhankelijke attributies en daarmee samenhangend opvoedgedrag. Een uitzondering hierop betreft de studie van Ritchie (1999), waarin is gekeken naar het verschil in negatieve attributies en opvoedgedrag tussen een ongehoorzaamheidssituatie waarin het kind na ingrijpen van de moeder direct ging gehoorzamen (een *single* episode) en een ongehoorzaamheidssituatie waarin het kind langdurig bleef ongehoorzamen (een *powerbout* of coercieve cyclus). Uit dit onderzoek bleek dat het karakter van een ongehoorzaamheidssituatie gerelateerd is aan de neiging tot attributies en disciplineringsstrategie. In een *powerbout* situatie had een moeder meer negatieve percepties van het kind, zij had meer disfunctionele attributies. Daarnaast bleek een moeder in een *powerbout* situatie eerder geneigd tot negatieve disciplineringsstrategieën. Het resultaat van Ritchie (1999) wijst op context-afhankelijk attributies en daarmee samenhangend opvoedgedrag.

In plaats van te kijken of de duur van een ongehoorzaamheidssituatie van invloed is op attributies en disciplineringsstrategieën wordt er in huidige studie gekeken naar de invloed van het type ongehoorzaamheidssituatie. Het doel van huidig onderzoek is om te kijken in hoeverre situaties waarin de ouder het kind een verzoek doet en het kind weigert (*parent-demand*) andere disfunctionele attributies en disciplinaire strategieën oproepen dan situaties waarin de ouder een verzoek vanuit het kind moet afwijzen en het kind weigert (*child-demand*). Dit zal worden onderzocht in een steekproef van ouders met een peuter. Aangezien dit de eerste studie is die gaat kijken naar disfunctionele kinderverantwoordelijke en ouder oorzakelijke attributies en de disciplinaire respons in *parent-demand* en *child-demand* ongehoorzaamheidssituaties is het niet mogelijk hypothesen op te stellen. Huidige studie heeft een exploratief karakter en dient met name inzicht te geven in mogelijke verschillen in attributies en disciplinaire responsen in verschillende situaties. Verder onderzoek naar determinanten van context-afhankelijke attributies is gewenst om kennis op het gebied van ouderlijke attributies en disciplinering uit te breiden. Tevens kan deze kennis gebruikt worden voor opvoedprogramma's en interventies voor bijvoorbeeld het voorkomen van probleemgedrag.

Methode

Participanten

In totaal participeerden 60 ouders aan het onderzoek. Participanten ($n = 3$) waarbij de leeftijd van het kind buiten de range vielen zijn verwijderd. De 57 overgebleven participanten betroffen ouders van kinderen tussen de 24 en 48 maanden ($M = 34.53$, $SD = 6.36$, 43.9% jongen). Er participeerden acht mannen (14.0%) en 49 vrouwen (86.0%) tussen de 24 en de 43 jaar oud ($M = 32.07$, $SD = 4.05$). Er participeerden ouders met een afgeronde VMBO/MAVO (31.6%), een afgeronde HBO/ universitaire Bachelor (49.1%) en een universitaire master of doctor (19.3%) van Nederlandse etniciteit.

Procedure

De verzamelde gegevens zijn afkomstig uit een lopend onderzoek naar ouderlijke competentie-gevoelens, ouderlijke attributies en opvoedgedragingen. De data is verkregen via online surveyonderzoek. Master studenten zijn via kinderdagverblijven, peuterspeelzalen, sociale media en hun eigen netwerk op zoek gegaan naar ouders met een kind tussen de twee en vier jaar. Bij deelname aan het onderzoek kregen participanten via de mail twee links toegestuurd, zodat indien van toepassing beide ouders van het kind hun eigen vragenlijst konden invullen. Aan het begin van de digitale vragenlijst werd actieve toestemming aan de ouder(s) gevraagd. Daarna volgden enkele vragen over kenmerken van het kind (leeftijd, geslacht, e.d.). Vervolgens volgde er een computertaak, een vragenlijst voor demografische kenmerken en een aantal vragenlijsten over opvoeding. Het invullen van de verschillende vragenlijsten duurde gemiddeld dertig minuten. Participanten konden tussentijds stoppen en de vragenlijsten op een later tijdstip afronden. Gegevens zijn anoniem verwerkt. Het onderzoek is goedgekeurd door de Facultaire Ethische Commissie van Sociale Wetenschappen van de Universiteit van Utrecht.

Meetinstrumenten

In het huidig onderzoek werd gebruik gemaakt van een computertaak. Deze bestond uit tien vignettes waarbij een opvoedsituatie is gecreëerd waarin ongehoorzaam/opstandig gedrag van het kind is uitgelokt en zo een ouder-kind conflict ontstond. Deze vignettes werden ondersteund met een illustratie. Voorbeelden van vignettes zijn opgenomen in Appendix 1. In de eerste vier scenario's – de *parent-demand* scenario's- ging het erom dat de ouder een verzoek deed aan het kind dat het kind niet inwilligde (bijvoorbeeld 'uw kind reageert niet op uw vraag om te helpen opruimen'). Daarna volgde één scenario waarin het kind wel direct een verzoek inwilligde ('uw kind doet wat u vraagt en gaat fijn spelen'). Dit scenario zat er in om te kijken naar de attributies in een positieve, gewenste situatie. Vervolgens werd de ouder vier *child-demand* scenario's gepresenteerd waarin het kind een verzoek deed, dat de ouder niet inwilligde en het kind dit niet direct accepteerde (bijvoorbeeld

‘nadat u nee heeft gezegd, zeurt uw kind om toch een ijsje te mogen krijgen’). Tot slot volgde nog één scenario waarin het kind wel direct een verzoek inwilligde (‘uw kind zegt oké en gaat fijn verder spelen’).

Attributies. Na iedere vignette werd aan ouders gevraagd hun attributies aan te geven middels een 6-puntsschaal welke reikt van ‘1 = sterk mee oneens’ tot ‘6 = sterk mee eens’. De items zijn gebaseerd op de *Parenting Cognition Scale* (PCS; Snarr et al., 2009) en betreffen twee items met kinderverantwoordelijke attributies (‘Mijn kind is er zelf de oorzaak van dat hij/zij zo reageert’ en ‘mijn kind had er in deze situatie zelf voor kunnen kiezen anders te reageren’) en twee items met ouder-oorzakelijke attributies (‘ik ben er de oorzaak van dat mijn kind zo reageert’ en ‘ik had ervoor kunnen zorgen dat mijn kind in deze situatie anders had gereageerd’) en twee items. Voor de *parent-demand* en *child-demand* conditie zijn afzonderlijk de totale gemiddelden berekend van ouder-oorzakelijke attributies (n= 8 items (2 items per scenario)) en van kinderverantwoordelijke attributies (n = 8 items, (2 items per scenario)). Hoe hoger deze score, hoe hoger de mate van ofwel kinderverantwoordelijke attributies ofwel ouder-oorzakelijke attributies.

Disciplinaire respons. Na iedere vignette werd aan ouders gevraagd hoe zij op het gedrag van hun kind zouden reageren, waarbij zij uit acht disciplinaire responsen moesten selecteren welke van deze zij het meest waarschijnlijk zelf zouden toepassen. Deze opties varieerde van meer negatieve (bijvoorbeeld fysiek straffen) tot meer positieve responses (bijvoorbeeld in gesprek gaan met het kind).

Analyseplan

De kwantitatieve data uit de vragenlijsten zijn geanalyseerd met behulp van het softwareprogramma IBM SPSS Statistics 25.0. Om te onderzoeken in hoeverre het type ongehoorzaamheidssituatie (*parent-demand* vs *child-demand*) bepalend is voor de mate waarin de ouder kinderverantwoordelijke en/of ouder-oorzakelijke attributies maakt wordt gebruik gemaakt van een gepaarde t-toets met een α van .05. Er is voldaan aan de assumpties van meetniveau, er wordt gebruik gemaakt van data van interval niveau. De assumpties van normaliteit en normaalverdeling van de verschilscores worden op basis van de histogram geschonden. Omdat de steekproef bestaat uit meer dan dertig paren, zijn klein tot milde schendingen van deze assumpties niet problematisch (Allen, Bennett, & Heritage, 2014). Om te onderzoeken in hoeverre het type ongehoorzaamheidssituatie bepalend is voor de disciplinaire reactie van ouders is gebruik gemaakt van een Pearson’s chi-square toets. Er is voor deze analyse gekozen omdat de data categorisch van aard is. Er is voldaan aan de assumptie van onafhankelijkheid, elke ouder participeert slechts één keer. De assumptie van

verwachte frequenties wordt wel geschonden, meer dan twintig procent van de verwachte cel-frequenties heeft een waarde lager dan vijf. Mogelijke verklaringen zijn een grote hoeveelheid categorieën en een beperkte steekproefgrootte voor deze analyse (Allen et al., 2014).

Resultaten

Beschrijvende statistieken

In Tabel 2 is te zien dat er over het algemeen voor zowel kinderverantwoordelijke als ouder-oorzakelijke attributies rond het gemiddelde wordt gescoord. In Tabel 3 is te zien dat ouders in beide typen ongehoorzaamheidssituaties over het algemeen het meest geneigd zijn om in gesprek te gaan met hun kinderen. Disciplinaire responses waarbij fysiek contact tussen ouders en kind wordt gebruikt, worden in beide situaties het minst gekozen.

Kinderverantwoordelijke en ouder-oorzakelijke attributies

Om te onderzoeken in hoeverre het type ongehoorzaamheidssituatie, *parent-demand* of *child-demand* bepalend is voor het type attributies die de situatie bij ouders oproept, is gebruik gemaakt van een afhankelijke t-toets. De resultaten van de analyse zijn weergegeven in Tabel 2.

Tabel 2.

Gemiddelde scores, standaarddeviaties, gepaarde t-toets en de correlaties van ouderlijke attributies tussen en binnen verschillende ongehoorzaamheidssituaties

	<i>Child- demand situatie M (SD)</i>	<i>Parent- demand situatie M (SD)</i>	Gepaard e t	r tussen type situati e
Ouder-oorzakelijke attributies	3.47 (1.11)	3.28(1.04)	2.00*	.77***
Kinderverantwoordelijke attributies	3.21(.99)	3.11(1.02)	1.37	.83***
r binnen type situatie	.20	.15		

* $p < .10$ *** $p < .001$

In Tabel 2 is te zien dat ouders in een *child-demand* ongehoorzaamheidssituatie wat hoger scoren op ouder-oorzakelijke attributies dan in de *parent-demand* ongehoorzaamheidssituatie. Dit verschil was marginaal significant, $p = .050$. Tevens scoorden

ouders iets hoger op het gebied van kinderverantwoordelijke attributies in een *child-demand* ongehoorzaamheidssituatie in vergelijking met een *parent-demand* ongehoorzaamheidssituatie. Dit verschil was echter niet statistisch significant, $p = .18$.

In Tabel 2 is ook te zien dat er sprake is van een sterke, positieve correlatie tussen type attributie in een *child-demand* situatie en datzelfde type attributie in een *parent-demand* situatie. Er is geen significante correlatie tussen kinderverantwoordelijke en ouder-oorzakelijke attributies binnen een bepaald type ongehoorzaamheidssituatie (*child-demand* of *parent-demand*).

Disciplinaire reactie

Om te onderzoeken in hoeverre het type ongehoorzaamheidssituatie, *parent-demand* of *child-demand*, bepalend is voor de disciplinaire reactie van ouders is gebruik gemaakt van een Pearson's chi-square toets. De frequenties en percentages van de verschillende disciplinaire responses per type situatie zijn weergegeven in Tabel 3.

Tabel 3.

Frequentie van disciplinaire respons, percentage van disciplinaire respons ten opzichte van totaal, frequentie per ongehoorzaamheidssituatie, percentage van de disciplinaire respons per ongehoorzaamheidssituatie, percentage van disciplinaire respons ten opzichte van totaal en Chi-squared

	Totaal per reactie	% t.o.v. totaal	1	2	3	4	Totaal per situatie	% per situatie	χ^2
Gesprek	156	34.2							25.12
<i>PD</i>			11	21	17	14	63	40.4	
<i>CD</i>			21	29	25	18	93	59.6	
Uit situatie	71	15.6							22.47**
<i>PD</i>			2	3	15	8	28	39.4	
<i>CD</i>			4	9	11	19	43	60.6	
Spelletje	78	17.1							42.84***
<i>PD</i>			31	11	5	10	57	73.1	
<i>CD</i>			7	4	6	4	21	26.9	
Dreigen	12	2.6							1.51
<i>PD</i>			2	4	3	1	10	83.3	
<i>CD</i>			0	0	0	2	2	16.7	
Beloven	29	6.4							20.73***
<i>PD</i>			4	5	0	7	16	55.2	
<i>CD</i>			4	2	6	1	13	44.8	
Stem verheffen	36	7.9							5.43
<i>PD</i>			4	4	11	2	21	58.3	
<i>CD</i>			6	4	3	2	15	41.7	
Fysiek meewerken	16	3.5							28.14***
<i>PD</i>			2	5	3	4	14	87.5	
<i>CD</i>			1	1	0	0	2	12.5	
Fysiek straffen	1	0.2							-
<i>PD</i>			0	0	0	0	0	0.0	
<i>CD</i>			0	1	0	0	1	100.0	
<i>Anders</i> ¹	57	12.5							28.78**
<i>PD</i>			1	4	3	11	19	33.3	
<i>CD</i>			14	7	6	11	38	66.7	

Noot. PD = parent-demand; CD = child-demand. ** $p < .01$ *** $p < .001$.

¹ Voorbeelden van antwoorden uit de categorie 'anders' zijn: 'negeren', 'afleiden', 'afhankelijk van de situatie', 'een alternatief aanbieden'.

In Tabel 3 is te zien dat het type ongehoorzaamheidssituatie van invloed is op de disciplinaire reactie die ouders kiezen. Ouders in een *parent-demand* situatie kiezen

significant vaker voor de disciplinaire reacties ‘er een spelletje van maken’, ‘iets leuks beloven’, ‘stem verheffen’ en ‘er fysiek voor zorgen dat het kind meewerkt’ dan in een *child-demand* situatie. In een *child-demand* situatie kiezen ouders significant vaker voor de disciplinaire reacties ‘het kind uit de situatie halen’ en ‘anders’ dan in een *parent-demand* situatie. Er werden geen significante verschillen gevonden voor de disciplinaire reacties ‘in gesprek gaan met het kind’, ‘dreigen’ en ‘stem verheffen’. Voor de disciplinaire reactie ‘fysiek straffen’ kon geen χ^2 worden berekend, omdat deze optie niet is gekozen in een *parent-demand* situatie.

Discussie

Het doel van de huidige studie was om de kennis met betrekking tot de determinanten van disfunctionele attributies en disciplinaire reactie bij ouders van peuters uit te breiden. Dit is belangrijk, omdat disfunctionele attributies en disciplinaire strategieën van invloed zijn of ‘normaal’ ongehoorzaam en opstandig gedrag in de peupertijd zich ontwikkelt tot later probleemgedrag. Waar voorgaand werk zich vooral heeft gericht op globale (disfunctionele) attributies en de algemene neiging tot bepaalde disciplinaire strategieën, bekeek huidige studie juist in hoeverre het type situatie (*parent-demand* en *child-demand*) invloed heeft op disfunctionele attributies (kinderverantwoordelijk en ouder-oorzakelijk) en disciplinaire reacties van ouders. Vanwege gebrek aan voorgaand onderzoek konden er geen hypothesen worden opgesteld en is huidig onderzoek met name exploratief van aard. Op basis van de resultaten lijkt het type ongehoorzaamheidssituatie van invloed op de neiging tot bepaalde attributies. Daarnaast bleek uit de resultaten dat het type situatie van invloed is op de keuze voor bepaalde disciplinaire strategieën.

Ten eerste blijkt uit de resultaten dat wanneer een ouder in een bepaalde situatie geneigd is tot een bepaald type disfunctionele attributie, dit ook het geval is in een andere situatie. Dit geeft bewijs voor globale attributies, waar veel voorgaand onderzoek zich op heeft gericht (Dopke & Milner, 2000; Leung & Slep, 2006). Daarentegen lijkt op basis van de resultaten dat wanneer ouders worden blootgesteld aan een bepaald type situatie zij geneigd zijn tot andere (meer disfunctionele) attributies dan in een ander type situatie. Dit komt overeen met de bevindingen van Schultz et al. (2019); ouders lijken een algemene neiging te hebben voor bepaalde attributies (*trait*). Wanneer ouders worden blootgesteld aan specifieke stimuli kan het echter zijn dat zij geneigd zijn tot andere (meer disfunctionele) attributies dan hun algemene neiging (*state*). In huidig onderzoek komt naar voren dat ouders in een *child-demand* situatie meer geneigd lijken tot ouder-oorzakelijke attributies dan in een *parent-demand* situatie. Voor kinderverantwoordelijke attributies werd dit niet teruggevonden.

Mogelijk roept een situatie waarin de ouder een verzoek van een kind afwijst gevoelens op van begrip en medeleven, waardoor de ouder eerder geneigd is de oorzaak van het ongehoorzame gedrag van het kind bij zichzelf te leggen. Dit is echter slechts speculatie. Vervolgonderzoek van kwalitatieve aard is nodig om de gedachtegang van ouders in kaart te brengen.

Ten tweede blijkt op basis van de resultaten dat ouders in huidige steekproef overwegend geneigd zijn om in gesprek te gaan met hun kinderen. Dit kan worden beschouwd als een positieve disciplineringsstrategie (Van Zeijl et al., 2006). Daarentegen blijkt ook dat ouders afhankelijk van het type situatie geneigd zijn tot andere disciplinaire strategieën. Het resultaat neigt in de richting dat ouders in een *parent-demand* ongehoorzaamheidssituatie eerder grijpen naar meer negatieve disciplineringsstrategieën, zoals ‘fysiek laten meewerken’ dan in een *child-demand* ongehoorzaamheidssituatie. Mogelijk leidt een situatie waarbij de ouder een verzoek doet aan het kind en deze het afwijst tot meer boosheid en frustratie dan wanneer deze een verzoek van een kind moet afwijzen. Een ouder doet een verzoek waarvan de ouder wenst dat deze wordt uitgevoerd, wat maakt dat wanneer een kind hier niet aan meewerkt het leidt tot gevoelens van frustratie en boosheid. Echter dient er middels kwalitatief vervolgonderzoek meer inzicht verkregen te worden in de opgeroepen gevoelens van ouders in een bepaald type ongehoorzaamheidssituatie, om te kijken of de opgeroepen gevoelens samenhangen met de neiging tot bepaalde disciplinaire strategieën.

Huidig onderzoek is het eerste onderzoek waarbij is gekeken naar disfunctionele kinderverantwoordelijke én ouder-oorzakelijke attributies en de disciplinaire respons in *parent-demand* en *child-demand* ongehoorzaamheidssituaties en draagt bij aan theorievorming over attributies en disciplineringsstrategieën. Daarnaast laat huidig onderzoek zien dat zelfs risicovrije, hoogopgeleide ouders in een bepaald type situatie geneigd zijn tot disfunctionele attributies en om anders te reageren dan zij in een andere situatie zouden doen, terwijl in voorgaand onderzoek enkel de focus ligt op ouders uit risicogroepen. Daarentegen kent huidige studie ook een aantal limitaties. Ten eerste is er een relatief kleine steekproef. De beperkte steekproefgrootte verklaart mogelijk waarom er slechts een marginaal significant resultaat is gevonden. Ten tweede dient bij de interpretatie van de resultaten rekening te worden gehouden met het feit dat ‘disfunctioneel’ in huidig onderzoek slechts relatief is. De participanten, voornamelijk hoogopgeleide ouders, zijn in het algemeen weinig geneigd tot disfunctionele attributies en negatieve disciplineringsstrategieën (Dopke & Milner, 2000; Trickett & Kuczynski, 1986). Dit wordt in huidige studie ook gesignaleerd. Ten derde is het vanwege de homogeniteit van de steekproef niet mogelijk om de resultaten van huidig

onderzoek te generaliseren, omdat hoogopgeleide ouders niet representatief zijn. Ten vierde is er in huidige studie gebruik gemaakt van vignettes, waar ouders zich mogelijk niet in herkenden. Dit laatste lijkt in ieder geval zo te zijn voor de vooraf opgestelde disciplineringsstrategieën, gezien het feit dat relatief veel ouders voor de categorie ‘anders’ kozen. Vervolgonderzoek van kwalitatieve aard zou in kaart kunnen brengen wat voor ouders passende disciplineringsstrategieën zijn.

Op basis van huidig onderzoek lijken ouders een algemene neiging te hebben tot bepaalde attributies en disciplinaire strategieën. Wanneer een ouder wordt blootgesteld aan specifieke situaties kunnen deze attributies en disciplinaire strategieën afwijken van deze algemene neiging en lijken er andere, meer disfunctionele attributies en mogelijk meer negatieve disciplineringsstrategieën worden opgeroepen en toegepast. Omdat disfunctionele attributies en negatieve disciplineringsstrategieën samen hangen met later probleemgedrag, is het belangrijk nog meer zicht te krijgen op waar disfunctionele attributies en negatieve disciplineringsstrategieën vandaan komen. Deze kennis draagt bij aan het voorkomen van probleemgedrag en mogelijk het ontwikkelen van ondersteuningsprogramma's voor ouders. Om de resultaten van huidig onderzoek te bevestigen en te implementeren in opvoedprogramma's en interventies is vervolgonderzoek noodzakelijk. Enerzijds is een kwantitatieve studie wenselijk om te kijken of de resultaten stand houden bij een grotere, meer heterogene steekproef. Anderzijds kan er middels kwalitatieve studies inzicht worden verkregen in gevoelens en gedachtegangen die een bepaald type ongehoorzaamheidssituatie oproept, wat mogelijk invloed heeft op het type attributies die worden opgeroepen en de keuze voor bepaalde disciplinaire strategieën.

Literatuur

- Alink, L. R., Mesman, J., Van Zeijl, J., Stolk, M. N., Juffer, F., Bakermans-Kranenburg, M. J., ... & Koot, H. M. (2009). Maternal sensitivity moderates the relation between negative discipline and aggression in early childhood. *Social Development, 18*, 99-120. doi:10.1111/j.1467-9507.2008.00478.x
- Allen, P., Bennett, K., & Heritage, B. (2014). *SPSS statistics version 22: A practical guide*. Cengage Learning Australia.
- Bandura, A., & Walters, R. H. (1977). *Social learning theory (Vol. 1)*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-hall.
- Beckerman, M., van Berkel, S. R., Mesman, J., & Alink, L. R. A. (2018). The role of negative parental attributions in the associations between daily stressors, maltreatment history, and harsh and abusive discipline. *Child Abuse & Neglect, 109-116*. doi:10.1016/j.chiabu.2016.12.015
- Bornstein, M. H., & Lansford, J. E. (2009). Parenting. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of cross-cultural developmental science* (pp. 259–277). New York: Taylor & Francis
- Bornstein, M. H., Putnick, D. L., & Suwalsky, J. T. (2018). Parenting cognitions→ parenting practices→ child adjustment? The standard model. *Development and Psychopathology, 30*, 399-416. doi:10.1017/S0954579417000931
- Carpentier, M. Y., Mullins, L. L., Wolfe-Christensen, C., & Chaney, J. M. (2008). The relationship of parent self-focused negative attributions to rating of parental overprotection, perceived child vulnerability, and parenting stress. *Families, Systems, & Health, 26*, 147-163. doi:10.1037/1091-7527.26.2.147
- Crick, N. R., & Dodge, K. A. (1994). A review and reformulation of social information-processing mechanisms in children's social adjustment. *Psychological bulletin, 115*(1), 74.
- Dix, T., Stewart, A. D., Gershoff, E. T., & Day, W. H. (2007). Autonomy and children's reactions to being controlled: Evidence that both compliance and defiance may be positive markers in early development. *Child Development, 78*, 1204-1221. doi:10.1111/j.1467-8624.2007.01061.x
- Dittman, C.K., Farruggia, S.P., Keown, L.J., & Sanders, M. R..(2016). Dealing with Disobedience: An Evaluation of a Brief Parenting Intervention for Young Children Showing Noncompliant Behavior Problems. *Child Psychiatry Human Development, 47*, 102–112. doi:10.1007/s10578-015-0548-9
- Dopke, C. A. & Milner, J. S. (2000). Impact of child noncompliance on stress appraisals,

- attributions, and disciplinary choices in mothers at high and low risk for child physical abuse. *Child Abuse and Neglect*, 24, 493-504. doi:10.1016/S0145-2134(00)00110-1
- Kalb, L. M., & Loeber, R. (2003). Child disobedience and noncompliance: A review. *Pediatrics*, 111(3), 641-652. Geraadpleegd van <https://research.vu.nl/ws/portalfiles/portal/1927529/Kalb+Pediatrics+111+2003+u.pdf>
- Kelley, H. H. (1967). Attribution theory in social psychology. In *Nebraska symposium on motivation*. University of Nebraska Press.
- Kremer, M., Smith, A. B., & Lawrence, J. A. (2010). Family discipline incidents: An analysis of parental diaries. *Journal of Family Studies*, 16, 251-263. doi:10.5172/jfs.16.3.251
- Kwon, K. A., Han, S., Jeon, H. J., & Bingham, G. E. (2013). Mothers' and fathers' parenting challenges, strategies, and resources in toddlerhood. *Early Child Development and Care*, 183, 415-429. doi:10.1080/03004430.2012.711591
- Leung, D. W. & Slep, A. M. S. (2006). Predicting inept discipline: the role of parental depressive symptoms, anger and attributions. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 74, 524-534. doi:10.1037/0022-006X.74.3.52
- Martinez Jr, C. R., & Forgatch, M. S. (2001). Preventing problems with boys' noncompliance: Effects of a parent training intervention for divorcing mothers. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 69(3), 416. doi:10.1037//0022-006X.69.3.416
- Ritchie, K. L. (1999). Maternal behaviors and cognitions during discipline episodes: A comparison of power bouts and single acts of noncompliance. *Developmental Psychology*, 35(2), 580.
- Schultz, S., Leijten, P., Shaw, D. S., & Overbeek, G. (2019). Parental reactivity to disruptive behavior in toddlerhood: An experimental study. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 47, 779-790. doi:10.1007/s10802-018-0489-4
- Slep, A. M. S., & O'Leary, S. G. (1998). The effects of maternal attributions on parenting: An experimental analysis. *Journal of Family Psychology*, 12, 234-243. Retrieved from <https://ovidsp-dc2-ovid-com.proxy.library.uu.nl/sp-4.03.0b/ovidweb.cgi?QS2=434f4e1a73d37e8ce3703c84bb996c0da01dac0ba2d5bea03e79d99e81586368504f7797113128805fa496142461157cf414487b454c80c3885a6f2a88aa95082d801b45ef6b69b33983bbe0197e2ef902b4b55a92fdd5c9d65be42cd07f457f0a09b9c1f770e70cccd21d34154db1002a0b542338bdd46b2b9bca3170cdf710751ac3d5ba94709c7592b17bd974d8e7a6f28837cdd4fe423a28833b656ce8a45e964ac69d393d2f4b3836f236ac14f11349a9e7ad87b9cade85419b21bc8b8f7c9815e4ea28431158c88aabca4a9bb7c3a118131cea544025d332e85575335e83372fb7b3626e8a1b3d21dd57f0b>

cb69821b4944e0e2bce9ebbc639ec5b27835e9b88864c9034e5479dd87dc2724ae97551
4e3e8526ef1a943c87d1b822e1beb8c9a34ee39bf82590c13acd7b5646dd5a36caa25932
b5946be8d6bfda373de1

- Smith, C. L., Calkins, S. D., Keane, S. P., Anastopoulos, A. D., & Shelton, T. L. (2004). Predicting stability and change in toddler behavior problems: Contributions of maternal behavior and child gender. *Developmental psychology, 40*, 29-42. doi:10.1037/0012-1649.40.1.29
- Snarr, J.D., Slep, A. M. S., Grande, V. P. (2009). Validation of a new self-report measure of parental attributions. *Psychological Assessment, 21*, 390-401.
- Snyder, J., Cramer, A., Afank, J., & Patterson, G. R. (2005). The contributions of ineffective discipline and parental hostile attributions of child misbehavior to the development of conduct problems at home and school. *Developmental Psychology, 41*, 30-41. doi:10.1037/0012-1649.41.1.30
- Trentacosta, C. J., Hyde, L. W., Shaw, D. S., Dishion, T. J., Gardner, F., & Wilson, M. (2008). The relations among cumulative risk, parenting, and behavior problems during early childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 49*, 1211-1219. doi:10.1111/j.1469-7610.2008.01941.x
- Trickett, P. K., & Kuczynski, L. (1986). Children's misbehaviors and parental discipline strategies in abusive and nonabusive families. *Developmental psychology, 22*, 115-123. Retrieved from https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/37156577/TRICKETT__KUCZYNSKI_childrens_misbehaviors_and_parental_discipline_strategies_in_abusive_and_nonabusive_families.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DTrickett_and_Kuczynski_1987_Childrens_mi.pdf&X-Amz-Algorithm=AWS4-HMAC-SHA256&X-Amz-Credential=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A%2F20191230%2Fus-east-1%2Fs3%2Faws4_request&X-Amz-Date=20191230T132018Z&X-Amz-Expires=3600&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Signature=a5b8135679180a114cb3e96545b5480054eb017516027b106b64dd1b3cf3cb4a
- Van den Akker, A. L., Deković, M., Prinzie, P., & Asscher, J. J. (2010). Toddlers' temperament profiles: stability and relations to negative and positive parenting. *Journal of Abnormal Child Psychology, 38*, 485-495. doi:10.1007/s10802-009-9379-0
- Van Zeijl, J., Mesman, J., Stolk, M. N., Alink, L. R. A., van Ijzendoorn, M. H., Bakermans-

- Kranenburg, M. J., . . . Koot, H. M. (2006). Differential susceptibility to discipline: the moderating effect of child temperament on the association between maternal discipline and early childhood externalizing problems. *Journal of Family Psychology, 21*(4), 626-636. doi:10.1037/0893-3200.21.4.626
- Verhoeven, M., Van Baar, A. L., Bodden, D., & Deković, M. (under revision). The development and initial validation of the Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire (CECPAQ). *European Journal of Developmental Psychology*.
- Weiner, B. (1993). On sin versus sickness: a theory of perceived responsibility and social motivation. *American psychologist, 48*,(9), 947-965. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Bernard_Weiner/publication/14984194_On_Sin_Versus_Sickness_A_Theory_of_Perceived_Responsibility_and_Social_Motivation/links/54e65e1c0cf2bff5a4f55133.pdf

APPENDIX 1.

Scenario 1:

Wanneer u in de kamer komt blijkt het een enorme rommel te zijn. U vraagt uw kind om te helpen met opruimen. Uw kind reageert niet op uw vraag om te helpen met opruimen.

Scenario 2:

U gaat met uw kind weg met de fiets. Omdat het nog te koud is buiten vraagt u uw kind de jas aan te trekken. Uw kind zegt dat het het niet doet.

Scenario 6:

Terwijl u aan het koken bent zit uw kind aan tafel te tekenen. Al snel heeft het daar genoeg van en vraagt of u samen met hem/haar wil spelen. Omdat u aan het koken bent zegt u nee. Nadat u nee heeft gezegd, zeurt uw kind om toch samen met u te mogen spelen.

Scenario 7:

Tijdens een zonnig dagje in het park vraagt uw kind u of het een ijsje mag. U vindt dit niet nodig en zegt nee. Nadat u nee heeft gezegd, zeurt uw kind om toch een ijsje te mogen krijgen.

